

זרקור על "מקום לנפש"

התוכנית הלאומית לבריאות נפשית

מלחמת "חרבות ברזל" שמה בראש סדר היום את הצורך בחיזוק מערך הבריאות הנפשית הציבורי כדי להבטיח מתן מענים לכלל הציבור בישראל.

בתאריך 22.8.24 פרסם משרד הבריאות את התוכנית "**מקום לנפש**". התוכנית מציגה את האתגרים המרכזיים והמענים המתוכננים מבחינת מערכת הבריאות, קופות החולים ובתי החולים. הרעיון העומד בליבת התוכנית הוא יצירת רצף מענים רחב והתאמת המענה לצורכי המטופל, לטובת מענה זמין ואיכותי, בדגש על סביבתו הטבעית.

זרקור זה מציג את עיקרי התוכנית הלאומית לבריאות נפשית - "מקום לנפש".

הרחבת השירותים ורצף המענים

קופות חולים

בלב התוכנית - הרחבה של שירותי בריאות הנפש בקופות חולים, באמצעות הרחבת מרפאות קיימות, פתיחת מרפאות חדשות לטיפול נפשי ותוספת של מאותי תקני מטפלים שיתווספו למערכת.

בנוסף, מתוכננת הרחבה ופיתוח של רצף השירותים בקהילה, באמצעות:

- פתיחת מוקדי חירום של הקופות: למענה מיידי של איש בריאות נפש.
- קידום תמיכה נפשית טלפונית (שירות שניתן דרך קופות החולים, באמצעותו ניתנת כיום סדרה של 3 מפגשים טלפוניים פרטניים אחת לשנה לצורך סיוע בהתמודדות עם מצוקה נפשית. השיחות ניתנות תוך ימים בודדים מהפניה).
- פתיחת מסגרות טיפול אינטנסיביות בקהילה.
- הקמת צוותי משבר למענה זמין בבית המטופל במקרי קיצון.
- הקמת צוותים לטיפול אסרטיבי ולאשפוזי בית שיאפשרו טיפול בעצימות שונה בבית המטופל, ולתקופות של כמה חודשים ואף יותר, למניעת הידרדרות ואשפוז.
- הרחבה ופיתוח בתי מאזנים.

- פיתוח והטמעת מענים טכנולוגיים לטיפול עצמי של המבוטחים ושיפור תהליכי הקליטה והניתוב של הפונים לשירות.
- פיתוח רבדי מענה חדשים: מתוך תפיסה שהטיפול במרפאות צריך להיות במודל מדורג, מפותחים רבדי מענה חדשים, ומוכשרים צוותים בהתאם, כך שגם פונה "סטנדרטי" למרפאה (שלא פונה במצב קיצון) – יוכל לקבל מגוון של מענים שונים בהתאם למצבו, ולמצות את משאבי המטפלים באופן מיטבי. בין רבדי המענים שמפותחים: תומכי בריאות הנפש, מענים שונים בתוך שבין רפואה ראשונית למרפאת בריאות הנפש, וכן שילוב תמיכה וידע מניסיון.

תקציב: הסכום שהוקצה לקופות החולים עבור פיתוח השירותים - **300 מיליון ₪** לשנת 2024, ו- **600 מיליון ₪** לשנת 2025.

מרכזי חוסן

מרכזי החוסן מעניקים מענה טיפולי לנפגעי אירועים ביטחוניים, ובמקביל מענים קהילתיים בתחום החוסן והמוכנות לחירום. החל מה-7 באוקטובר הוכיחו מרכזי החוסן יכולת מהירה למתן מענים לתושבים, ביישובים שנפגעו ובאתרים המפונים השונים אליהם התפנו התושבים ברחבי הארץ. זאת, תוך פתיחת שלוחות חדשות ואתרים חדשים, וגיוס כוח אדם טיפולי בהיקפים גדולים. פעילותם המורחבת של מרכזי החוסן תימשך בהיקפים נרחבים - לאור ההבנה שהטיפול והשיקום הנפשי של נפגעי המלחמה עתיד להיות תהליך ממושך.

תקציב: הסכום שהוקצה עבור הקמת מרכזי חוסן חדשים, הקמת שלוחות חדשות והרחבת היקף המענים - **115 מיליון ₪** נוספים לשנת 2024 (זאת בנוסף למענה תקציבי ייעודי שניתן במסגרת החלטות הממשלה עבור חבל התקומה והצפון).

שירותי חירום והצלה לטיפול נפשי בחירום

- המוקדנים של שירותי החירום וההצלה יגובו באנשי מקצוע מתחום הטיפול על מנת לסייע בהתערבות והדרכה במצבים של מצוקה נפשית חמורה.
- אנשי טיפול נפשי יתלוו לצוותים באמבולנסים.
- קידום הכשרות מתאימות לפרמדיקים ולמוקדנים.

השירות מיועד למצבי חירום ומניעת אובדנות בהם מתמודד נפש זקוק באופן מידי לאיש מקצוע שיגיע לביתו, יעריך את המצב, ירגיע, ויפנה להמשך טיפול - בבית, במרפאה או באשפוז, כולל

תיאום במידת הצורך למול הפסיכיאטר המחוזי (נועד לצמצם את הצורך בהגעה לחדרי המיון הפסיכיאטרים / לעירוב של כוחות משטרה).

תקציב: הסכום שהוקצה עבור שירות חירום והצלה לטיפול נפשי בחירום - **5 מיליון ₪** לשנת 2024 (בנוסף לתקציב שהתקבל במסגרת הקרן לאזרחי ישראל, "קרן העושר").

מוקדי תמיכה טלפוניים נפשיים של ארגוני חברה אזרחית

תקציב: לאור ריבוי הפניות למוקדים אלו בשל המלחמה, תקציב התמיכה של משרד הבריאות במוקדים אלו יוגדל ב-**2 מיליון ₪** לבסיס התקציב.

הגדלת וחיזוק כוח האדם המטפל

פסיכולוגים

במטרה להרחיב את מספר הפסיכולוגים בשירות הציבורי, הוסכם מול הממונה על השכר על מתווה מענקים, שנועד לשמר ולעודד פסיכולוגים להצטרף למערך הפסיכולוגיה הציבורית ולהרחיב את היקף המשרות של הפסיכולוגים בשירות הציבורי.

במסגרת הסכם השכר המתגבש, יוקצה תקציב להרחבת העסקה של מאות מתמחים חדשים בפסיכולוגיה במערכת הציבורית, במטרה להגדיל את היצע המטפלים העתידי במערך הציבורי.

תקציב: עבור הגדלת היקף המלגות למתמחים בפסיכולוגיה הוקצתה תוספת של **30 מיליון ₪**, שמעמידה את סך התקציב לתחום על **70 מיליון ₪** בשנה.

אנו בתארא מלווים את פורום הארגונים למען הפסיכולוגיה הציבורית, שהובילו בזכות מאבקם החשוב והצודק ב-5 השנים האחרונות - להסכם עקרונות היסטורי שישפר באופן משמעותי את שכרם של הפסיכולוגים בשירות הציבורי. ההסכם מהווה נקודת מפנה בציר הזמן של הפסיכולוגיה הציבורית בישראל, ועתיד להביא להכנסה של עובדים למערכת הצמאה כל כך לכוח אדם.

פסיכיאטרים

כדי להתמודד עם המחסור ברופאים פסיכיאטרים במדינה ולהגדיל משמעותית את מספר הרופאים שבחרים בכל שנה להתמחות בפסיכיאטריה - משרד הבריאות פועל במספר אפיקים:

- **תוכנית "כוכבים לפסיכיאטריה":** מעודדת רופאים מצטיינים להתמחות בפסיכיאטריה, לקחת חלק בקבוצת מנהיגות, ולשלב מחקר במסגרת ההתמחות.
- **מבחני תמיכה לבתי החולים ולקופות החולים עבור מתמחים בפסיכיאטריה:** נועדו להגדיל במימון ישיר ובאמצעות תקינה עודפת את סך המתמחים החדשים בכל שנה.

תוכניות הכוכבים והמתמחים עתידות להגדיל את היקף המתמחים בכ-50 רופאים בשנה הקרובה ועד לכ-110 מתמחים חדשים (נוסף על הקיימים כיום) בתוך כ-3 שנים.

בנוסף, מתקיים מו"מ על שיפור תנאי השכר של הרופאים הפסיכיאטרים. הסכמי השכר החדשים עתידים לסייע בשימור של מומחים במערך הציבורי, בעידוד של רופאים לפנות לתחום, ולתקן עיוותי שכר היסטוריים.

הכשרות ופיתוח מיומנויות מקצועיות

- **מעגל מטפלי מערך בריאות הנפש:** הכשרות מקצועיות שיפותחו על ידי המסגרות השונות במערך משרד הבריאות בשיתוף עם האקדמיה.
- **מעגל צוותי הרפואה:** במעגל זה נכללים צוותי הרפואה הראשונית, צוותי בתי החולים ומרפאות החוץ. הכשרה קצרה לכל איש צוות במערך בנושא טיפול רגיש טראומה.
- **הכשרת אחיות מומחיות בפסיכיאטריה:** תוכנית התמחות חדשה בסייעוד, שתקנה למוכשרות בה סמכויות טיפוליות נרחבות, לצד הרופאים הפסיכיאטרים.

חיזוק המרכזים לבריאות הנפש ומערך השיקום

המרכזים לבריאות הנפש

על מנת לחזק את המערך של המרכזים לבריאות הנפש, מתוכננת הקמה של 16 מרפאות מומחיות בטיפול בטראומה בקהילה בפריסה ארצית. המרפאות יהפכו למוקד ידע והכשרות באזורים בהם יפתחו, ויהוו מענה לתחלואה נפשית בעקבות מצבים טראומטיים שונים. המרפאות יהוו עתודה ניידת לניהול הטיפול בשעת חירום במרכזי מפונים.

צעדים מתוכננים שנועדו לשפר את התנאים במחלקות האשפוז ואת בטיחות המטופלים:

- המשך תוכנית רב שנתית, בהיקף 400 מיליון ש"ח, לבינוי ושיפוץ תשתיות בתי החולים הפסיכיאטרים.
- תוספת של מאות תקנים לבתי החולים, להמשך יישומו של דו"ח הוועדה לאשפוז הפסיכיאטרי (ועדת מלמד).
- הקמה של מחלקות נפרדות להסתכלויות: נועדו להפריד את מי שמגיע לאשפוז פסיכיאטרי בצו בית משפט להסתכלות, וטרם התבררה אחריותו למעשיו, ממאושפזים אחרים.
- הקצאת תקנים של פסיכיאטרים לבתי מעצר, כדי לצמצם את הצורך בהסתכלויות במחלקות האשפוז.
- הרחבת התקציב למאבטחים במחלקות האשפוז: לצורך הגברת השמירה על שלום המאושפזים והצוותים המטפלים.
- שינוי מודל האזוריות: הרחבת יכולת בחירת מקום האשפוז מצד המטופל, לצד חלוקה טובה יותר של הטיפול במאושפזים מורכבים בין בתי החולים הפסיכיאטריים והכלליים. כולל תמיכה בסך 25 מיליון ש"ח המיועדת לבינוי ותשתיות שיתמכו במהלך בבתי החולים הכלליים.
- הוצאת מאושפזים ממחלקות האשפוז הממושכות למסגרות שיקום בקהילה ("קהילה משקמת"), תוך שמירת כוח האדם המטפל בבית החולים ושיפור סטנדרט הטיפול במחלקות האשפוז הפעילות.
- שינוי התמחור במערך בריאות הנפש: מערך בריאות הנפש סובל מגירעונות לאורך שנים ומחוסר כדאיות כלכלית להקמת שירותים ע"י הקופות ובתי החולים בשל תמחור נמוך. בשיתוף פעולה של משרד הבריאות עם משרד האוצר, בתי החולים וקופות החולים, מתבצע שינוי בתמחורים של בריאות הנפש על מנת לתמרץ הקמת שירותים שונים. כמו

כן, מתבצע שינוי מודל ההתחשבות באשפוז בין הקופות לבתי החולים ("קאפ פסיכיאטרי").

תקציב: השינויים במחירים ובתמחורים מלווים בתוספת תקציבית של כ-230 מיליון ₪.

שיקום

- המשך תהליך של הקמת מסגרות קהילה משקמת - מסגרות שיקום אינטנסיביות, בעלות של כ-10 מיליון ₪.
- הרחבת צוותי השיקום במחוזות של משרד הבריאות, כדי לאפשר ניהול ובקרה טובים יותר על מסגרות השיקום.
- השוואת תנאי העסקה של עו"סים בשיקום בעלות כוללת של כ-30 מיליון ₪.

תוכניות בין משרדיות

תוכנית בין משרדית בשיתוף עם הג'וינט

משרד הבריאות יחד עם משרדי הרווחה, החינוך, הפנים, משרד ראש הממשלה והג'וינט – מגבשים שותפות בין משרדית לפיתוח מענים ברמת הקהילות, באמצעות הרשויות המקומיות – לחיזוק חוסן, לקידום בריאות נפשית וגופנית, ולשילוב הדוק בין הצוותים של המערכות השונות. **תקציב:** כיום מוקצים לתוכנית כ-70 מיליון ₪ במאצ'ינג עם הג'וינט לשנים 2024-2025.

תוכנית "מרחב"

תוכנית משותפת למשרד הבריאות, הרווחה, החינוך, הפנים וצה"ל, בהובלת "עתודות לישראל" ובהפעלת "מעוז". התוכנית תכשיר 30 מנהיגים מדי שנה מכלל תחומי העיסוק בבריאות נפשית בישראל.

רצפי טיפול וניוד מידע

משרד הבריאות פועל לשיתוף מידע בין מגוון מסגרות השירות בבריאות הנפש ומחוצה לה (קופות החולים, שיקום, משרד הביטחון וצה"ל, מרכזי חוסן, חינוך ורווחה) – על מנת לשפר את השירות למטופלים, וזאת לצד שמירה על כל כלי חיסיון המידע הרפואי והפרטיות.

תקציב: הסכום שהוקצה לרצפי טיפול וניוד מידע - 30 מיליון ₪.

לסיכום

התוכנית הלאומית לבריאות נפשית היא מסמך מדיניות מתוקצב, אשר מהווה שינוי בסדרי העדיפויות של משרד הבריאות וכן של עמדת המדינה כולה בנושא בריאות הנפש.

התוכנית גובשה בעקבות הדרישות הרבות לסיוע נפשי והיקפי הטראומה ההולכים וגדלים מאז אירועי ה-7 באוקטובר ומלחמת "חרבות ברזל". היא מרחיבה את המענים הנפשיים ומעבירה את כובד המשקל מתקצוב המסגרות האשפוזיות המסורתיות – למענים קהילתיים ושיקומיים.

טיפים לארגוני חברה אזרחית

בעקבות התוכנית, וכדי להשתמש בהזדמנויות העולות מהמגמה הכללית, אנו ממליצים לארגוני חברה אזרחית שעוסקים בתחום בריאות הנפש והחוסן - לבחון את החיבור בין פעילותם למגמה הכוללת בתחום ולתוכנית "מקום לנפש" בפרט.

יש לנתח את התוכנית, לבדוק מהן נקודות החיבור שלה למדיניות ומטרות הארגון, לבחון אפיקי השתלבות בתשתיות ובסעיפים הרלוונטיים. נמליץ להנכיח את חשיבות ונחיצות הארגון שלכם ופעילותו, ולבחון כיצד ניתן לשלב את העשייה שלכם בפעילות, במדיניות ובתוכנית המתוקצבת - תוך הצדקת ערך העשייה והפעילות שלכם.

מוזמנים להיות איתנו בקשר לשאלות והתייעצויות נוספות,

צוות תארא